

Stanowisko *Orchis ustulata* (Orchidaceae) w Małych Pieninach

Orchis ustulata L. (storczyk drobnokwiatowy) to gatunek europejsko-zachodnioazjatycki, należący do podelementu euroszyberyjskiego, zachodniego. Jego zasięg rozciąga się od strefy umiarkowanej po śródziemnomorską, gdzie występuje przede wszystkim w górach (MEUSEL i in. 1965; HULTÉN & FRIES 1986).

W Polsce jest zróżnicowany na dwa podgatunki: subsp. *ustulata*, występujący o wiele częściej niż subsp. *aestivalis* (Kümpel) Kümpel & Mrkvicka, którego pewne stanowiska stwierdzono jedynie na Dolnym Śląsku i w Tatrach. Oprócz różnic morfologicznych między obydwoma podgatunkami znajduje się zróżnicowanie w okresie kwitnienia, które u subsp. *ustulata* przypada na okres od maja do połowy czerwca (w górach do końca czerwca), zaś u subsp. *aestivalis* na drugą połowę lipca i sierpień (BERNACKI & KRUKOWSKI 2001).

Orchis ustulata zajmuje siedliska otwarte i nasłonecznione, suche lub umiarkowanie wilgotne, bogate w węglan wapnia. Rośnie przede wszystkim w zbiorowiskach z klasy *Festuco-Brometea* (ZARZYCKI i in. 2002).

W przeszłości gatunek był w Polsce notowany na około 130 stanowiskach (najwięcej na Dolnym Śląsku), których liczba zmalała w ostatnich latach do mniej więcej 20. Największe skupienia stanowisk i najliczniejsze populacje występują w okolicach Kielc i Pińczowa,

Ryc. 1 (Fig. 1). *Orchis ustulata* L. [(Wysoki Wierch (Mt.), Małe Pieniny (Mts)]

a pojedyncze stanowiska podaje się z okolic Miechowa i z Tatr. Niektóre z nich wymagają jednak sprawdzenia (BERNACKI & KRUKOWSKI 2001).

W XIX w. i w pierwszej połowie XX w. *Orchis ustulata* występował w Pieninach o wiele częściej niż w drugiej połowie ubiegłego stulecia. Podawano go przede wszystkim z ich zachodnich i centralnych części. W czasach nam bliższych został odnotowany z Pienin centralnych, z polany Kurnikówka 680 m n.p.m., przy ścieżce na polanę Sutrówka (ZARZYCKI 1981) oraz z Małych Pienin k. wąwozu Homole (DĄBROWSKA 1973).

3 lipca 2006 r. *Orchis ustulata* (najprawdopodobniej podgatunek typowy) został znaleziony na Wysokim Wierchu (Małe Pieniny), niemal pod samym szczytem (ok. 890 m n.p.m.), tuż przy granicy ze Słowacją, na stanowisku o ekspozycji południowo-wschodniej. Stwierdzono obecność jednego kwitnącego (Ryc. 1) i jednego płonnego okazu. Jest to zapewne nowe stanowisko w Polsce.

Po stronie słowackiej najbliższe położone stanowiska tego gatunku to Haligowskie Skały oraz okolice wsi Leńnica (PROHÁZKA 1975). ZARZYCKI (1981) za Wołoszczakiem (1895) i Zubrzyckim (1894) podał po stronie polskiej dwa historyczne już stanowiska z Małych Pienin: odpowiednio na Szafranówce i na Palenicy.

Storczyk drobnokwiatowy jest w Polsce rośliną chronioną. Na polskich „czerwonych listach” był umieszczany w grupie gatunków narażonych (ZARZYCKI 1986), wymierających (ZARZYCKI & SZELĄG 1992) i rzadkich (ZARZYCKI & SZELĄG 2006). Do „czerwonej księgi” został wpisany jako gatunek zagrożony wyginięciem (BERNACKI & KRUKOWSKI 2001).

Podziękowania. Jesteśmy wdzięczni Panu drowi Leszkowi Bernackiemu z Uniwersytetu Śląskiego za potwierdzenie oznaczenia gatunku.

Summary. Locality of *Orchis ustulata* (Orchidaceae) in the Małe Pieniny Mts. The locality of rare (EN category) and protected orchid species was found in the Małe Pieniny Mts (Wysoki Szczyt Mt., ca 890 m a.s.l. – 03.07.2006). It seems to be new locality in Poland.

LITERATURA

- BERNACKI L. & KRUKOWSKI M. 2001. *Orchis ustulata* L. – Storczyk drobnokwiatowy. – W: R. KAŹMIER-CZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe, s. 560–562. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- DĄBROWSKA L. 1973. Występowanie niektórych gatunków roślin naczyniowych w Małych Pieninach. – *Fragm. Flor. Geobot.* **19**(3): 309–321.
- HULTÉN E. & FRIES M. 1986. Atlas of North European vascular plants. North of the tropic of cancer. **1**. s. 498. Koeltz Scientific Books, Königstein.
- MEUSEL H. JÄGER E. & WEINERT E. 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäische Flora. G. Fischer, Jena.
- PROHÁZKA F. 1975. Poznámky k rozšíření a taksonomii československých druhů a hybridů čeledi *Orchidaceae*. – *Pr. Stud. Přír.*, Pardubice **6-7**: 63-95.
- ZARZYCKI K. 1981. Rośliny naczyniowe Pienin. Rozmieszczenie i warunki występowania. s. 257. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.
- ZARZYCKI K. 1986. Lista wymierających i zagrożonych roślin naczyniowych Polski. – W: K. ZARZYCKI & W. WOJEWODA (red.), Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce, s. 128. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

- ZARZYCKI K. & SZELAĞ Z. 1992. Czerwona lista roślin naczyniowych zagrożonych w Polsce. – W: K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. HEINRICH (red.), Lista roślin wymierających i zagrożonych w Polsce, s. 87–98. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELAĞ Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELAĞ (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 99. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- ZARZYCKI K., TRZCIŃSKA-TACIK H., RÓŻAŃSKI W., SZELAĞ Z., WOŁEK J. & KORZENIAK U. 2002. Ecological indicator values of vascular plants of Poland. – W: Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland 2, s. 183. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

LUDWIK FREY, *Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków, Polska; e-mail: Ludwik.Frey@ib-pan.krakow.pl*

WIESŁAWA FREY, *ul. Heleny 20, PL-30-838 Kraków, Polska*

Przyjęto do druku: 25.08.2006 r.

Rzadkie i interesujące gatunki roślin z pasma Wielkiej Raczy w Beskidzie Żywieckim

Jak dotąd obszar Wielkiej Raczy nie doczekał się monograficznego opracowania. Dane florystyczne z XIX w. (KRUPA 1879; WOŁOSZCZAK 1896, 1897) obejmują obszar graniczący z badanym terenem, z którego pochodzą tylko nieliczne dane. Współczesne dane obejmują jedynie wybrane fragmenty badanego terenu (ALEXANDROWICZ & DENISIUK 1991; WILCZEK 1995, 1997; BLAROWSKI i in. 1997; MICHALIK 1998; CHOMIK i in. 1999; SZYPUŁA 2002). Beskid Żywiecki w porównaniu z innymi górami Polski jest stosunkowo ubogi florystycznie, co jest wynikiem nieprawidłowej gospodarki leśnej na przełomie XIX i XX w., kiedy to lasy puszczy karpackiej przekształcone zostały w monokultury świerkowe (HERZOG 1988). Jednak już od połowy XX w. utworzono tam rezerwaty przyrody chroniące najciekawsze i najbogatsze florystycznie fragmenty puszczy karpackiej (ALEXANDROWICZ & DENISIUK 1991).

W notatce przedstawione są wybrane gatunki roślin, które zanotowano i zebrano podczas kartowania flory w kwadratach ATPOL o boku 1 km. Prace prowadzono w latach 2004–2005. W porządku alfabetycznym wymieniono tylko gatunki odnalezione podczas penetracji terenu. Są to gatunki rzadkie w opisywanym terenie lub rzadkie w Karpatach. Gwiazdką oznaczono antropofity. Nazwy przyjęto za MIRKIEM i in. (2002).

Aconitum variegatum – Liczne stanowisko w zabagnionej buczynie na skraju rezerwatu „Śrubita” w Rycerce Górnej. (DG3390).

Adenostyles alliariae – Pojedynczy okaz przy ścieżce w lesie dolnoreglowym w okolicy wsi Soblówka (DG3368).

**Anthoxanthum aristatum* – Na skaju drogi w okolicach Zwardonia na stoku góry Rachowiec (DG2380).

Atropa belladonna – Niewielkie stanowisko w lesie dolno reglowym w okolicy wsi Rajcza Dolna na stoku góry Mała Zabawa (DG2366).

**Bromus arvensis* – Na przydrożu w okolicach wsi Rajcza Dolna (DG2357).

Bolboschoenus maritimus – Nielicznie na brzegu turzycowiska w okolicach wsi Laliki (DG2278).